

Шевчук Наталія Валентинівна

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки та підприємництва
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: shevchuk@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6467-7748

ПРОЦЕСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ В ОЦІНЮВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Shevchuk Nataliia

PhD, professor,
professor of the department of business economics and entrepreneurship,
KNEU named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine
e-mail: shevchuk@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6467-7748

PROCESS-BASED INTERPRETATION OF ECONOMIC DYNAMICS IN EVALUATING ENTERPRISE PERFORMANCE

Анотація. У сучасних умовах невизначеності економічного середовища, що характеризуються високою мінливістю зовнішніх факторів, посиленням турбулентності ринкових процесів та варіативністю результатів діяльності підприємств, проблема оцінювання ефективності набуває особливої актуальності. Невизначеність ускладнює інтерпретацію економічних результатів, оскільки однакові за значенням показники можуть бути сформовані за різних умов, що знижує достовірність висновків щодо ефективності діяльності. У наукових дослідженнях ефективність традиційно розглядається через результатну логіку, в межах якої економічна динаміка інтерпретується як зміна значень показників, що обмежує можливості глибокого аналізу процесів функціонування підприємства. Водночас питання взаємодії змін показників, їх стійкості та характеру формування результату залишаються поза межами самостійного аналізу, що ускладнює комплексне оцінювання ефективності діяльності підприємства в умовах невизначеності. Метою статті є обґрунтування підходу до оцінювання ефективності діяльності підприємства, що базується на врахуванні процесних характеристик економічної динаміки та передбачає ідентифікацію режимів функціонування як основи її аналітичної інтерпретації. В межах дослідження розвинуто процесну інтерпретацію економічної динаміки, відповідно до якої ефективність діяльності розглядається як властивість, що формується у процесі взаємодії змін ключових економічних показників. Обґрунтовано доцільність переходу від результатної до процесної логіки оцінювання, що дозволяє врахувати не лише досягнутий результат, а й характер його формування, зокрема в аспекті узгодженості та відтворюваності змін. Запропоновано розглядати економічну динаміку через систему аналітичних вимірів, що відображають взаємозв'язок змін показників, їх стійкість у часі та характер формування результату діяльності підприємства. На основі поєднання зазначених вимірів

здійснено ідентифікацію режимів економічної динаміки, які характеризують спосіб формування результату діяльності та дозволяють диференціювати економічні ситуації за якістю функціонування системи. Встановлено, що однакові за величиною результати можуть відповідати різним режимам економічної динаміки, що зумовлює відмінності в інтерпретації ефективності та потребує врахування процесних характеристик при її оцінюванні. Узагальнено, що процесна інтерпретація ефективності дозволяє розширити аналітичні можливості оцінювання діяльності підприємства в умовах невизначеності та забезпечує більш глибоке розуміння характеру формування економічних результатів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методичних інструментів кількісної оцінки процесних характеристик економічної динаміки, їх формалізацією та адаптацією до практики аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств.

Ключові слова: ефективність, діяльність підприємства, економічна динаміка, процесний підхід до оцінювання, невизначеність, результати, ресурси, економічний аналіз, стійкість динаміки, режими економічної динаміки, узгодженість змін.

Abstract. In the context of increasing uncertainty in the economic environment, characterized by high variability of external factors, growing market turbulence, and volatility of enterprise performance outcomes, the issue of evaluating efficiency becomes particularly relevant. Uncertainty complicates the interpretation of economic results, as identical performance indicators may be generated under different conditions, thereby reducing the reliability of conclusions regarding enterprise efficiency. In academic research, efficiency is traditionally interpreted through a result-oriented logic, within which economic dynamics is viewed as a change in indicator values, which limits the possibilities for an in-depth analysis of enterprise functioning processes. At the same time, the interaction of changes in indicators, their stability, and the nature of result formation remain beyond the scope of independent analysis, which complicates a comprehensive evaluation of enterprise performance under conditions of uncertainty. The purpose of the article is to substantiate an approach to evaluating enterprise performance based on the consideration of process characteristics of economic dynamics and involving the identification of operating modes as a basis for its analytical interpretation. The study develops a process-based interpretation of economic dynamics, according to which performance is considered as a property formed through the interaction of changes in key economic indicators. The expediency of shifting from a result-oriented to a process-based logic of evaluation is substantiated, allowing for consideration not only of the achieved results but also of the manner in which they are formed, particularly in terms of the coherence and reproducibility of changes. It is proposed to examine economic dynamics through a system of analytical dimensions that reflect the interrelation of changes in indicators, their stability over time, and the nature of result formation in enterprise performance. Based on the combination of these dimensions, modes of economic dynamics are identified, which characterize the way in which performance outcomes are formed and allow differentiation of economic situations in terms of the quality of system functioning. It is established that identical performance results may correspond to different modes of economic dynamics, which leads to differences in the interpretation of efficiency and necessitates the consideration of process characteristics in its evaluation. It is concluded that the process-based interpretation of efficiency expands the analytical capabilities of enterprise performance evaluation under conditions of uncertainty and provides a deeper understanding of the mechanisms underlying the formation of economic results. Prospects for further research are associated with the development of methodological tools for the quantitative assessment of process characteristics of economic dynamics, their formalization, and adaptation to the practice of analytical support for enterprise management.

Key words: efficiency, enterprise performance, economic dynamics, process-based approach to evaluation, uncertainty, results, resources, economic analysis, dynamic stability, economic dynamics modes, coherence of changes.

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування підприємств, що характеризуються високою мінливістю зовнішнього середовища, зростанням турбулентності ринкових процесів і посиленням впливу непередбачуваних факторів, проблема оцінювання ефективності діяльності набуває особливої актуальності. Невизначеність економічного середовища зумовлює варіативність результатів діяльності та ускладнює їх інтерпретацію, що підвищує вимоги до аналітичного інструментарію, який використовується в системі управління. Традиційно ефективність діяльності підприємства оцінюється через систему результатних показників, що відображають співвідношення отриманих результатів і використаних ресурсів. Такий підхід дозволяє формалізувати досягнуті результати, однак в умовах невизначеності його аналітичні можливості є обмеженими. Зміни показників можуть бути зумовлені не лише внутрішніми управлінськими рішеннями, але й впливом нестабільних зовнішніх факторів, що ускладнює встановлення їх економічного змісту та знижує достовірність висновків щодо ефективності діяльності.

За таких умов особливого значення набуває питання не лише оцінювання результатів, але й інтерпретації характеру їх формування. Навіть за однакових значень показників ефективності економічна ситуація підприємства може суттєво відрізнятися залежно від того, в який спосіб сформовано відповідний результат, наскільки узгодженими є зміни ключових параметрів діяльності та чи зберігається їх стійкість у часі. Це зумовлює необхідність розширення аналітичної логіки оцінювання ефективності у напрямі врахування процесних характеристик економічної динаміки. Таким чином, актуальність дослідження визначається потребою розробки підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства, які дозволяють врахувати умови невизначеності та забезпечити більш глибоку інтерпретацію економічних результатів через аналіз характеру їх формування.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі категорія ефективності належить до базових, але водночас методологічно неоднозначних економічних категорій. Її зміст часто не стільки інтерпретується, скільки описується через окремий предметний ракурс дослідження, такий як витрати, ресурси, результат, продуктивність, рентабельність, досягнення цілей або створення вартості. Така багатовимірність зумовлює наявність кількох дослідницьких логік, які відрізняються інструментарієм, однак здебільшого зберігають орієнтацію на фіксацію досягнутого результату.

Першу групу становлять класичні та витратно-ресурсні підходи, в межах яких ефективність розглядається як співвідношення результатів і витрат або як характеристика віддачі використаних ресурсів. Така логіка простежується у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, В. Парето, Й. Шумпетера, а також у дослідженнях українських науковців В. Андрійчука, Н. Носової, Г. Тарасенко, М. Кисіля та інших авторів, які акцентують увагу на тому, якою «ціною» підприємство досягає певного економічного результату. У цьому контексті ефективність фактично пов'язується з економічністю використання ресурсів, тобто з тим, наскільки раціонально витрати трансформуються у результат. Така позиція добре узгоджується з логікою П. Друкера щодо ефіцієнсу як здатності «правильно робити речі», тобто досягати результату з мінімальними витратами ресурсів, часу та зусиль [1].

Другу групу формують підходи, в яких ефективність пов'язується не лише з економічністю витрат, але й зі ступенем реалізації можливостей підприємства та його бізнес-середовища. У цьому напрямку можна виокремити праці С. Мочерного, Н. Коваленко, В. Прядка, Г. Новосолової, П. Орлова, Н. Карачина, О. Сметанюк, А. Турила, І. Камінської, Н. Ковальчук, А. Демидовича, ін. де ефективність трактується як відносна величина, що характеризує співвідношення результату та ресурсів, але водночас пов'язується з досягненням максимально корисного результату за певних умов [2–4]. У такій інтерпретації категорія ефективності наближається до поняття результативності, оскільки важливим стає не лише мінімізація витрат, а й міра досягнення поставлених цілей. Саме тому в наукових публікаціях актуалізується розмежування понять *efficiency* та *effectiveness*, де перше відображає економічність способу дії, а друге ступінь досягнення бажаного результату.

Важливий внесок у розширення розуміння ефективності зроблено у працях, присвячених результативності та управлінню ефективністю. Зокрема, О. Олексюк розглядає результативність діяльності підприємства як окрему економічну категорію, що акцентує увагу на досягненні цілей і формуванні бажаних економічних результатів [5]. Т. Говорушко та Н. Клімаш розвивають вартісно-орієнтований підхід до управління ефективністю діяльності підприємств, у межах якого оцінювання ефективності пов'язується не лише з поточним фінансовим результатом, а й зі створенням вартості та врахуванням вартості капіталу [6]. Г. Дорошенко та співавтори розглядають ефективність системи управління підприємством через взаємозв'язок управлінських механізмів, ресурсного забезпечення та результатів функціонування підприємства [7].

Окреме значення мають дослідження, у яких ефективність розглядається як багатовидова категорія. Так, К. Салига акцентує увагу на взаємозв'язку економічної, соціальної, технологічної, екологічної та інших видів ефективності, підкреслюючи, що загальний рівень ефективності формується внаслідок їх органічної взаємодії [8]. Такий підхід розширює межі оцінювання, оскільки дозволяє враховувати не лише фінансово-економічні результати, але й ширший комплекс наслідків діяльності підприємства. Водночас навіть за такого розширення економічна ефективність залишається центральною категорією, через яку здебільшого формалізується підсумковий результат функціонування підприємства.

У зарубіжних дослідженнях суттєвий вплив на розвиток підходів до оцінювання ефективності мали Р. Каплан і Д. Нортон, які в межах концепції *Balanced Scorecard* запропонували розглядати діяльність підприємства через систему фінансових і нефінансових показників [9–10]. Їх підхід важливий тим, що переносить увагу з окремого фінансового результату на систему взаємопов'язаних проєкцій діяльності підприємства. Водночас і в цій логіці оцінювання переважно залишається орієнтованим на показники, їх цільові значення та причинно-наслідкові зв'язки між ними, а не на сам характер економічної динаміки як процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний розвиток підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства, у сучасних дослідженнях зберігається низка методологічних обмежень, які ускладнюють її адекватну інтерпретацію. Насамперед це стосується домінування результатної логіки, у межах якої економічна динаміка розглядається як зміна

значень показників, а не як процес їх формування. Існуючі підходи, навіть за умов використання факторного, динамічного чи системного аналізу, здебільшого зосереджені на поясненні отриманого результату, тоді як питання взаємодії змін показників та їх впливу на характер формування результату залишаються поза межами самостійного аналізу. В підсумку економічна динаміка інтерпретується фрагментарно, що обмежує можливості комплексного оцінювання ефективності діяльності підприємства. Крім того, у наукових дослідженнях відсутній усталений підхід до інтерпретації ефективності з урахуванням умов невизначеності. Незважаючи на визнання її впливу на результати діяльності, невизначеність здебільшого розглядається як зовнішнє обмеження, а не як фактор, що змінює характер економічної динаміки та ускладнює її аналітичне відображення. Таким чином, невирішеною залишається проблема розробки підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства, які дозволяють врахувати процесний характер економічної динаміки та забезпечити її цілісну інтерпретацію в умовах невизначеності.

Метою статті є обґрунтування підходу до оцінювання ефективності діяльності підприємства, що базується на врахуванні процесних характеристик економічної динаміки та передбачає ідентифікацію режимів функціонування як основи її аналітичної інтерпретації.

Методика дослідження. Дослідження ефективності діяльності підприємства здійснюється на основі процесного підходу, який передбачає її інтерпретацію не лише через досягнуті результати, а через характер економічної динаміки. У межах такого підходу аналіз спрямовується на виявлення закономірностей взаємодії змін ключових показників діяльності підприємства. Методично дослідження базується на послідовному переході від узагальнення існуючих підходів до оцінювання ефективності до їх концептуального переосмислення. Для цього застосовуються методи наукової абстракції та логічного узагальнення для виявлення змістових обмежень результатної логіки, а також структурно-логічний аналіз для формування процесної інтерпретації економічної динаміки. У межах дослідження економічна динаміка розглядається через сукупність аналітичних вимірів, які відображають взаємозв'язок змін показників, їх стійкість у часі та характер формування результату діяльності. Це створює методичну основу для подальшої інтерпретації ефективності як властивості функціонування економічної системи.

Виклад основного матеріалу. Перехід до процесної логіки оцінювання ефективності зумовлений не стільки ускладненням аналітичного інструментарію, скільки необхідністю зміни самого способу інтерпретації економічних явищ. В контексті результатної парадигми ефективність розглядається як характеристика досягнутого стану, що фіксується через системи критеріїв і показників. Такий підхід є методично виправданим для оцінювання окремих аспектів діяльності, однак виявляється обмеженим у випадках, коли об'єктом аналізу виступає не статичний результат, а динаміка функціонування підприємства.

На відміну від результатної, процесна логіка виходить з того, що економічна система не зводиться до сукупності показників, а являє собою взаємопов'язану структуру змін, у межах якої формування результату є наслідком взаємодії окремих елементів. У такій інтерпретації ключового значення набуває не лише сам результат, але й характер його формування, що проявляється у співвідношенні змін базових показників, їх взаємній узгодженості та стійкості у часі. Це

означає, що оцінювання ефективності має виходити за межі фіксації досягнутих значень і враховувати спосіб, у який ці значення формуються. Іншими словами, йдеться про перехід від відповіді на питання «яким є результат» до розуміння «як система приходить до цього результату». Такий підхід дозволяє розглядати ефективність не як статичну характеристику, а як властивість економічної динаміки, що формується в процесі функціонування підприємства.

Важливим наслідком такого зміщення аналітичного фокусу є переосмислення ролі показників у системі оцінювання. В аспекті процесної логіки вони перестають виконувати виключно функцію вимірювання результату і набувають значення індикаторів, що відображають взаємодію економічних процесів. Відповідно, їх інтерпретація має базуватися не лише на абсолютних чи відносних значеннях, а на аналізі їх узгоджених змін. Таким чином, процесна логіка оцінювання ефективності дозволяє перейти від фрагментарного аналізу окремих результатів до цілісного розгляду економічної динаміки підприємства як системного явища. Це створює підґрунтя для формалізації критеріїв, які відображають характер цієї динаміки та можуть бути використані для подальшої ідентифікації режимів функціонування економічної системи.

Переорієнтація оцінювання ефективності з результатної на процесну логіку потребує уточнення аналітичного інструментарію, здатного відобразити не лише факт змін показників, а й характер їх взаємодії. У цьому контексті економічна динаміка перестає розглядатися як проста послідовність значень і постає як впорядкований процес, у межах якого формування результату є наслідком взаємодії кількох взаємопов'язаних змінних. Така інтерпретація передбачає, що для адекватного відображення ефективності необхідно перейти від аналізу ізольованих показників до розгляду їх спільної динаміки. При цьому принципового значення набуває не лише напрямок змін, але й спосіб їх узгодження між собою, характер реакції системи на зовнішні та внутрішні впливи, а також пропорції, у яких відбувається трансформація економічних параметрів діяльності підприємства.

В межах процесної логіки економічна динаміка може бути розглянута як така, що має певні внутрішні властивості, які визначають її якість і, відповідно, впливають на інтерпретацію ефективності. Йдеться про те, що однакові за напрямом або навіть за величиною зміни показників можуть формувати принципово різні за своїм змістом економічні ситуації залежно від характеру їх взаємодії та стійкості у часі. Це зумовлює необхідність виділення аналітичних вимірів, у межах яких така динаміка може бути описана та інтерпретована. З огляду на зазначене, процесна інтерпретація ефективності передбачає виділення двох базових вимірів економічної динаміки — взаємозв'язку змін та їх стійкості, а також окремого виміру, що відображає характер формування результату. Саме поєднання цих вимірів створює підґрунтя для переходу від аналізу окремих змін до ідентифікації цілісних конфігурацій функціонування економічної системи.

Першим аналітичним виміром процесної інтерпретації ефективності є *взаємозв'язок змін* ключових економічних показників. Його значення полягає в тому, що жоден показник діяльності підприємства не може бути повноцінно інтерпретований поза співвідношенням з іншими параметрами функціонування економічної системи. Зростання доходу, прибутку, витрат, активів або капіталу саме по собі не дає достатньої підстави для висновку про підвищення чи зниження ефективності, якщо не встановлено, у якому співвідношенні відбувалися ці зміни. В аспекті цього

виміру економічна динаміка розглядається не як сукупність окремих трендів, а як система взаємопов'язаних зрушень. Принциповим стає питання не лише про те, які показники зростають або знижуються, а про те, чи підтримують ці зміни одна одну, чи, навпаки, формують внутрішні суперечності. Наприклад, зростання доходу може свідчити про позитивну ринкову динаміку, однак за умови випереджального зростання витрат або активів воно не обов'язково означає підвищення ефективності. У такому випадку результатна оцінка може фіксувати приріст, тоді як процесна інтерпретація виявляє зниження якості цього приросту. Отже, взаємозв'язок змін дозволяє перейти від ізольованого аналізу показників до оцінювання їх економічної сумісності. Саме через цей вимір виявляється, чи формується результат на основі узгодженого розвитку параметрів діяльності, чи є наслідком дисбалансів, тимчасових ефектів або надмірного ресурсного навантаження. У цьому сенсі взаємозв'язок змін виступає базовою характеристикою економічної динаміки, оскільки дозволяє встановити, наскільки внутрішня структура змін відповідає логіці ефективного функціонування підприємства.

Другим аналітичним виміром процесної інтерпретації ефективності є *стійкість змін*, яка відображає здатність економічної системи зберігати напрямок і якість динаміки у часі. На відміну від взаємозв'язку змін, що характеризує їх внутрішню узгодженість у межах певного періоду, стійкість дозволяє оцінити тривалість і відтворюваність сформованих тенденцій. У традиційних підходах динаміка показників часто інтерпретується через фіксацію темпів зростання або зниження, однак така оцінка не враховує характер коливань і стабільність досягнутих результатів. Наявність позитивної динаміки в окремому періоді не є достатньою підставою для висновку про підвищення ефективності, якщо ця динаміка не підтверджується у подальших періодах або супроводжується значною варіативністю показників. У такому випадку результат може відображати ситуативний ефект, а не стійку тенденцію розвитку. В контексті процесної логіки стійкість змін означає не лише повторюваність певного напрямку, але й здатність системи протистояти дестабілізуючим впливам. Це передбачає, що економічна динаміка оцінюється з урахуванням її чутливості до зовнішніх і внутрішніх факторів, а також ступеня збереження сформованих пропорцій між показниками. Тобто стійкість виступає характеристикою не стільки рівня результату, скільки надійності його формування. З огляду на це, стійкість змін дозволяє відмежувати тенденції, що відображають реальні процеси розвитку підприємства, від випадкових або короткострокових відхилень. Її врахування в оцінюванні ефективності забезпечує більш обґрунтовану інтерпретацію економічної динаміки, оскільки дозволяє врахувати часовий вимір формування результату та уникнути переоцінки ситуативних змін.

Третім аналітичним виміром процесної інтерпретації ефективності є *характер формування результату*, який відображає внутрішню логіку перетворення змін ключових економічних показників у підсумковий ефект діяльності підприємства. Якщо перші два виміри дозволяють оцінити узгодженість і стійкість динаміки, то цей вимір дає змогу зрозуміти, яким саме способом формується результат і наскільки цей спосіб відповідає логіці ефективного функціонування економічної системи. В логіці традиційного підходу результат виступає кінцевою точкою оцінювання, тоді як процес його формування розглядається опосередковано через систему факторів або окремих показників. Процесна логіка, навпаки, передбачає безпосередній аналіз конфігурації змін, що лежить в основі

формування результату. Це означає, що один і той самий результат може бути отриманий за принципово різних умов, наприклад, через збалансоване зростання ключових параметрів діяльності або за рахунок диспропорцій, перевантаження ресурсів чи короткострокових ефектів. Відповідно характер формування результату визначається як сукупність співвідношень змін показників, які відображають, за рахунок яких саме процесів формується підсумковий ефект. Йдеться не лише про факт досягнення певного результату, але й про те, чи забезпечується він на основі внутрішньо узгодженої та стійкої динаміки, чи є наслідком тимчасових або структурно незбалансованих змін.

Важливою особливістю цього виміру є те, що він інтегрує попередні характеристики економічної динаміки. Саме поєднання взаємозв'язку змін і їх стійкості формує певний тип або конфігурацію динаміки, яка і визначає характер формування результату. У цьому сенсі результат виступає не самостійним об'єктом оцінювання, а відображенням певної логіки функціонування економічної системи. Таким чином, виділення характеру формування результату як окремого аналітичного виміру створює підґрунтя для переходу від аналізу окремих параметрів динаміки до ідентифікації цілісних режимів функціонування підприємства. Саме в межах цього підходу ефективність може бути інтерпретована не лише як досягнутий результат, а як прояв певного типу економічної динаміки.

Поєднання взаємозв'язку змін, їх стійкості та характеру формування результату дозволяє перейти від аналізу окремих характеристик економічної динаміки до їх інтегрованої інтерпретації. У межах процесної логіки це означає можливість ідентифікації відносно стійких конфігурацій змін, в рамках яких формується результат діяльності підприємства. Такі конфігурації доцільно розглядати як режими економічної динаміки, що відображають не рівень ефективності як такий, а спосіб її формування (табл. 1). Кожен режим характеризується певним поєднанням взаємозв'язку змін показників, їх стійкості та специфіки трансформації цих змін у підсумковий результат діяльності.

ТАБЛИЦЯ 1 — РЕЖИМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Характер взаємозв'язку змін	Стійкість динаміки	Характер формування результату діяльності	Інтерпретація режиму
Узгоджені та пропорційні зміни показників	Стійка динаміка	Результат формується на основі збалансованої взаємодії показників	Узгоджений режим
Частково узгоджені зміни, наявні локальні диспропорції	Відносно стійка динаміка	Результат формується за наявності окремих структурних відхилень	Компромісний режим
Дисбаланс змін (випереджальне зростання окремих показників)	Нестійка або коливальна динаміка	Результат формується за рахунок перевантаження окремих елементів системи	Напружений режим
Неузгоджені, суперечливі зміни показників	Нестійка або негативна динаміка	Результат має випадковий або деградаційний характер	Деструктивний режим

Джерело: розроблено автором.

Виділені режими дозволяють інтерпретувати ефективність діяльності підприємства не лише через досягнуті результати, а через характер їх формування. У цьому контексті однакові за величиною результати можуть відповідати різним режимам економічної динаміки, що зумовлює відмінності у якості функціонування економічної системи. Це дає змогу уточнити зміст ефективності, розглядаючи її як властивість динаміки діяльності підприємства, що проявляється у способі взаємодії та відтворення змін ключових показників.

Дискусія. Запропонований підхід до інтерпретації ефективності діяльності підприємства на основі процесної логіки економічної динаміки потребує розгляду з позицій його співвідношення з усталеними аналітичними традиціями та можливих обмежень застосування. По-перше, доцільно відзначити, що процесна інтерпретація не заперечує результатних підходів, а змінює рівень їх використання. Результатні показники зберігають значення як індикатори стану, однак їх аналітична функція трансформується, тобто вони перестають виступати самодостатньою основою оцінювання і розглядаються як прояв певної конфігурації економічної динаміки. Така позиція розширює можливості інтерпретації, але водночас ускладнює аналітичні процедури, оскільки потребує переходу від роботи з окремими показниками до аналізу їх взаємодії. По-друге, питання операціоналізації процесних характеристик економічної динаміки залишається відкритим. Якщо результатні показники мають усталені методики розрахунку, то оцінювання взаємозв'язку змін, їх стійкості та характеру формування результату потребує розробки відповідних індикаторів і процедур їх інтерпретації. У цьому контексті можливі різні варіанти формалізації, що створює ризик варіативності аналітичних висновків залежно від обраного інструментарію. По-третє, запропонований підхід змінює акценти в оцінюванні ефективності в умовах невизначеності. Якщо у традиційній логіці невизначеність розглядається як фактор, що ускладнює інтерпретацію результатів, то в межах процесної інтерпретації вона виступає як середовище, в якому проявляються властивості економічної динаміки. Це дозволяє зменшити залежність оцінювання від випадкових коливань показників, однак потребує чіткішого розмежування між короткостроковими відхиленнями та системними характеристиками функціонування підприємства. Водночас слід враховувати, що виділення режимів економічної динаміки має узагальнюючий характер і не претендує на вичерпне відображення всіх можливих варіантів функціонування підприємства. Реальні економічні системи можуть перебувати у проміжних або змішаних станах, що потребує гнучкого застосування запропонованої класифікації та її подальшого уточнення з урахуванням галузевих і масштабних особливостей діяльності. Таким чином, процесна інтерпретація ефективності відкриває нові можливості для аналізу економічної динаміки діяльності підприємства, однак її повноцінне впровадження потребує подальшого розвитку методичних підходів до формалізації та практичного застосування запропонованих аналітичних конструкцій.

Висновки. У статті обґрунтовано доцільність переходу від результатної до процесної логіки оцінювання ефективності діяльності підприємства, що дозволяє врахувати не лише досягнутий результат, а й характер його формування. Показано, що традиційні підходи, навіть за умов використання динамічного та факторного аналізу, зберігають орієнтацію на інтерпретацію результату, що об-

межує можливості адекватного відображення економічної динаміки, особливо в умовах невизначеності. Розвинуто підхід до оцінювання ефективності діяльності на основі процесної інтерпретації економічної динаміки, у межах якої виділено аналітичні виміри взаємозв'язку змін, їх стійкості та характеру формування результату. Це дозволило перейти від ізольованого аналізу показників до ідентифікації режимів економічної динаміки, що відображають спосіб формування результату діяльності підприємства. Наукова новизна отриманих результатів полягає у представленні ефективності діяльності як властивості економічної динаміки, що проявляється у конфігурації взаємодії ключових показників, а також у формалізації підходу до її інтерпретації через режими функціонування економічної системи. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методичних інструментів кількісної оцінки процесних характеристик економічної динаміки та адаптацією запропонованого підходу до практики аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств.

Література

1. Drucker P. F. The Effective Executive. New York: Harper & Row, 1967.
2. Камінська І. М., Ковальчук Н. В., Демидович А. С., Горчинська І. П. Теоретико-методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2021. Том. 11. №2. С. 79-87.
3. Карачина Н. П., Сметанюк О. А. Теоретико-методичні засади оцінювання ефективності сучасного підприємства. *Економічний простір*, 2019. № 143. С. 148-159.
4. Турило А. М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 8. С. 35-44.
5. Олексюк О. І. Економіка результативності підприємства: монографія Київ: КНЕУ, 2008. 262 с.
6. Говорушко Т. А., Клімаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. К.: Логос, 2013. 204 с.
7. Ефективність системи управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації. Монографія / за ред. Г. О. Дорошенко. Харків: Видавництво «НТМТ», 2014. 352 с.
8. Салига К. С. Ефективність господарської діяльності підприємства: монографія. Запоріжжя: ЗЦНТІ, 2005. 180 с.
9. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston: Harvard Business School Press, 1996.
10. Kaplan R. S., Norton D. P. Strategy Maps: Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes. Boston: Harvard Business School Press, 2004.

References

1. Drucker, P. F. (1967). *The effective executive*. Harper & Row.
2. Kaminska, I. M., Kovalchuk, N. V., Demydovych, A. S., & Horchynska, I. P. (2021). Teoretyko-metodychni pidkhydy do analizu efektyvnosti diialnosti pidpriumstva [Theoretical and methodological approaches to analysing enterprise performance efficiency]. *Ekonomichnyi forum*, 11(2), 79-87. [in Ukrainian].
3. Karachyna, N. P., & Smetaniuk, O. A. (2019). Teoretyko-metodychni zasady otsiniuvannia efektyvnosti suchasnoho pidpriumstva [Theoretical and methodological

principles of evaluating the efficiency of a modern enterprise]. *Ekonomichnyi prostir*, (143), 148-159. [in Ukrainian].

4. Turylo, A. M. (2008). Finansovo-ekonomichni aspekty otsinky rezultativ i efektyvnosti diialnosti pidpriemstva [Financial and economic aspects of evaluating enterprise results and performance efficiency]. *Finansy Ukrainy*, (8), 35-44. [in Ukrainian].

5. Oleksiuk, O. I. (2008). *Ekonomika rezul'tatyvnosti pidpriemstva* [Economics of enterprise performance]. KNEU. [in Ukrainian].

6. Hovorushko, T. A., & Klimash, N. I. (2013). *Upravlinnia efektyvnistiu diialnosti pidpriemstv na osnovi vartisno-orientovanoho pidkhodu* [Managing enterprise performance efficiency based on a value-oriented approach]. Lohos. [in Ukrainian].

7. Doroshenko, H. O. (Ed.). (2014). *Efektyvnist systemy upravlinnia pidpriemstvom: Teoretyko-metodolohichni aspekty ta mekhanizmy realizatsii* [Efficiency of the enterprise management system: Theoretical and methodological aspects and implementation mechanisms]. NTMT. [in Ukrainian].

8. Salyha, K. S. (2005). *Efektyvnist hospodarskoi diialnosti pidpriemstva* [Efficiency of enterprise economic activity]. ZCNTI. [in Ukrainian].

9. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business School Press.

10. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2004). *Strategy maps: Converting intangible assets into tangible outcomes*. Harvard Business School Press.

Стаття надійшла 22.12.2025; прийнята до друку 25.03.2026.